

і свободи чоловіків рівні й еквівалентні правам і свободам жінок як у своєму змістовному наборі, так і у використанні, що визначається конституційною рівністю можливостей у здійсненні прав [17].

Таким чином, можна зробити висновок про високу роль гендерного рівноправ'я в системі прин-

ципів правового статусу людини. Цілеспрямоване конституційне закріплення рівноправності чоловіків і жінок, їх подальший розвиток і підкріплення іншими принципами (що було розглянуто вище) визначає гендерну модель побудови суспільства, засновану на ідеї рівноправності статей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Васильев А.М. Правовые категории. Методологические аспекты разработки системы категорий теории права / А.М. Васильев. – М. : Юрид. лит., 1976. – 264 с.
2. Баглай М.В. Конституційне право / М.В. Баглай. – М. : Норма, 2002. – С. 17
3. Нерсисянц В.С. Философия права / В.С. Нерсисянц. – М. : Норма, 1997. – С. 17.
4. Бондарь Н.С. Гражданин и публичная власть: Конституционное обеспечение прав и свобод в местном самоуправлении / Н.С. Бондарь. – М. : Городец, 2004. – 352 с.
5. Слінько Т.М., Кушніренко О.Г. Права і свободи людини та громадянина / Т.М. Слінько, О.Г. Кушніренко. – Х. : Факт, 2001. – 440 с.
6. Рабінович П.М. Основи загальної теорії права та держави / П.М. Рабінович. – Л. : Край, 2007. – С. 10–17.
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. – К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
8. Мордовец А.С. Социально-юридический механизм обеспечения прав человека и гражданина / А.С. Мордовец. – Саратов : ВШ МВД РФ, 1996. – 288 с.
9. Конвенция о политических правах женщин // Сборник действующих договоров, соглашений и конвенций, заключенных СССР с иностранными государствами. Вып. XVI. – М., 1957. – С. 290–294.
10. Конвенция о гражданстве замужней женщины : Резолюция 1040 (XI) Генеральной Ассамблеи ООН от 29.01.1957 // Ведомости ВС СССР. – 1958. – И 28. – Ст. 373.
11. Дашковська О.Р. Жінка як суб'єкт права в аспекті гендерної рівності / О.Р. Дашковська. – 2005. – 224 с.
12. Шведова Н.А. Гендерное просвещение: просто о сложном / Н.А. Шведова. – М. : АНТИКВА, 2002. – С. 4.
13. Ларинбаева И.И. Юридическая онтология гендерного равноправия : дис. канд. юрид. наук / И.И. Ларинбаева. – Уфа, 2004. – С. 96–105.
14. Кравченко В.В. Конституційне право України / В.В. Кравченко. – К. : Атіка, 2004. – С. 139–147.
15. Конституція України від 28 червня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30.
16. Рабінович П.М., Хавронюк М.І. Права людини і громадянина / П.М. Рабінович, М.І. Хавронюк. – К. : Атіка, 2004. – С. 136–142.
17. Конституція України. Науково-практичний коментар / В.Б. Авер'янов, О.В. Батанов, Ю.В. Баулін та ін. ; ред. кол. : В.Я. Тацій, Ю.П. Битяк, Ю.М. Грошевий та ін. – Х. : Право; К. : Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – С. 123.

УДК 342.531

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ БІКАМЕРАЛІЗМУ В УКРАЇНІ

PROSPECTS FOR INTRODUCTION OF THE BICAMERALISM INSTITUTE IN UKRAINE

Коліух В.В.,

*доктор політичних наук, доцент кафедри політичних наук
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Розглянуто суспільно-політичні передумови структурного реформування Верховної Ради України. Проаналізовано перспективи та доцільність запровадження в Україні двопалатного парламенту в контексті світових тенденцій розвитку представницької демократії. Визначені переваги та недоліки функціонування інституту бікамералізму.

Ключові слова: парламент, парламентарій, бікамералізм, палата парламенту, представництво, державне будівництво.

Рассмотрены общественно-политические предпосылки структурного реформирования Верховной Рады Украины. Проанализированы перспективы и целесообразность введения в Украине двухпалатного парламента в контексте мировых тенденций развития представительской демократии. Определены преимущества и недостатки функционирования института бикамерализма.

Ключевые слова: парламент, парламентарий, бикамерализм, палата парламента, представительство, государственное строительство.

We have considered the socio-political preconditions of the structural reform of the Verkhovna Rada of Ukraine, analyzed prospect and expediency of introduction of the bicameral parliament in Ukraine in the context of global trends in the development of representative democracy and identified advantage and disadvantages of the bicameralism institute.

Key words: parliament, parliamentarian, bicameralism, chamber of the parliament, representation, state-building.

Постановка проблеми. Ситуація, що склалася внаслідок суспільно-політичних подій 2014–2016 років, актуалізувала необхідність реформування єдиного законодавчого органу України – Верховної Ради України. Зокрема, в цьому контексті знову активно обговорюється тема зміни структури українського парламенту.

Стан дослідження. Питання про доречність «бікамералізації» парламенту (тобто його перебування на засадах двопалатності) дає широкий простір для дискусії в межах національного політичного процесу та наукових колах. Дослідженню даного політико-правового явища приділяли увагу багато вчених-конституціоналістів, зокрема: В. Тацій, В. Борденюк, В. Маляренко, А. Георгіца, В. Журавський, М. Онішук, Л. Кривенко, Ю. Шемшученко, П. Шляхтун та інші. Відповідна проблематика неодноразово аналізувалося в наукових та публіцистичних джерелах протягом усього періоду незалежності. Однак дискусії навколо актуальності запровадження двопалатності українського парламенту тривають і надалі.

Метою даного дослідження є з'ясування доцільності та перспектив запровадження інституту бікамералізму в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ідея запровадження двопалатності українського парламенту не є новою. Зокрема, на Всеукраїнський референдум за народною ініціативою 16 квітня 2000 р. з-поміж інших питань конституційного характеру було винесено пропозицію щодо необхідності формування двопалатного парламенту. Під час голосування пропонувані зміни здобули переконливу підтримку громадян: 81,68% голосів – за необхідність формування двопалатного парламенту; 84,69% – за необхідність розширення підстав для дострокового припинення повноважень Верховної Ради України; 89,00% – за необхідність обмеження депутатської недоторканності; 89,91% – за необхідність зменшення загальної кількості народних депутатів України з 450 до 300 [1]. Саме підтримка запровадження двопалатного парламенту, скорочення кількості парламентаріїв та обмеження їх імунітету виявилася найбільш однозначною. Прихильники бікамералізму в Україні отримали серйозний аргумент як пряме схвалення народом, однак практична реалізація цієї ідеї потребує з'ясування питання доцільності.

Наразі процес оформлення декларативних намірів у конкретні конституційні ініціативи розпочався. Зокрема, в проекті Основного Закону, розробленому політичною партією «Опозиційний блок», передбачається обрання 185 парламентаріїв: 35 – до верхньої палати на основі територіального представництва в одномандатних округах, 150 – до нижньої, на основі партійного представництва в загальнонаціональному багатомандатному окрузі [2].

Ще далі йде відомий вітчизняний правник-державознавець М. Онішук, проголошуючи перехід до бікамералізму одним зі стрижневих елементів реформування Конституції в контексті побудови надійної системи стримувань та противаг і ефектив-

ної демократії загалом. Зокрема, на думку дослідника, утвердження бікамеральної структури законодавчого органу (з одночасним зменшенням загальної чисельності народних обранців до 384 осіб) надало б можливість: збалансувати владу та забезпечити функціональну стабільність вищого законодавчого органу; розширити представницьку демократію і посилити процеси децентралізації, запровадити конституційний механізм рівного представництва регіонів; підвищити якість законотворчого процесу, розмежувати функції нормотворення та державотворення [3].

Двопалатний парламент мав би поєднувати в собі і політичне, і територіальне представництво. Його нижня палата (Палата депутатів), будучи обраною шляхом прямих виборів за пропорційною системою, є органом політичного представництва народу. Крім законодавчої функції, на нижню палату парламенту покладається відповідальність за формування уряду та контроль за його діяльністю. Неспроможність призначити уряд та затвердити програму його діяльності повинна мати наслідком розпуск нижньої палати парламенту та її дострокові вибори. Верхня палата (Сенат) має обиратися прямими виборами за мажоритарною системою та представляти громади й регіони України. Їхнє рівне (по три особи від областей та столичного Києва) представництво буде вступати чинником консолідації. Передбачається ротация сенаторів у певний термін, що дасть можливість забезпечити наступність і стабільність у здійсненні влади. Цьому ж буде слугувати й підвищений віковий ценз депутатів верхньої палати. На відміну від нижньої палати, Сенат не може бути розпущений.

Верхня палата покликана взяти на себе повноваження щодо кадрових призначень, які не є урядовими, а також схвалення рішень Президента України у сфері оборони і безпеки. Пропонується також передати сенаторам функції призначення виборів Президента України, депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, депутатів обласних, Київської міської, районних рад, рад громад, голів громад, рівно як і дострокового припинення повноважень цих органів за поданням глави держави. Тобто за Сенатом закріплюються установчі повноваження, які загалом відбивають важливу установчу роль верхньої палати парламенту. Таким чином, на думку М. Онішука, як і багатьох інших вітчизняних прихильників бікамералізму, наявність верхньої палати суттєво обмежуватиме вплив деструктивних партійних чинників, що від них об'єктивно страждає діяльність сформованих на партійній основі однопалатних органів [3].

Оскільки самі адепти ідеї двопалатності в Україні схильні посилалися на європейський досвід (і не лише через відсутність відповідних прецедентів у нашій історії), то спочатку доцільно коротко розглянути бікамеральну модель в європейському контексті. У Західній Європі, а надалі – мірою експорту притаманних їй політичних інститутів – й у всьому світі існування других (або ж верхніх) парламентських палат завжди диктувалося потребою гарантованого представництва

на найвищому рівні якихось особливих інтересів. У класичному варіанті нижня палата уособлювала волю народу загалом, а верхня репрезентувала великі та/або специфічні суспільно значущі групи. Це могли бути окремі стани (найчастіше – аристократія) або регіональні чи інші територіальні громади – спеціальне представництво останніх є абсолютно логічним у федеративних державах. Щодо станового представництва, то його модернізованим і досить поширеним у міжвоєнний період (Італія, Португалія, Естонія тощо) різновидом була корпоративна модель парламентаризму, котра передбачала комплектування палат із представників основних функціональних та професійних груп суспільства. Схожі ідеї непартійного представництва за територіальним і корпоративним принципом побутували і в українській політико-правовій думці тієї доби. Зокрема, саме такий спосіб формування представницької влади вважав оптимальним для майбутньої Української держави В. Липинський [4, с. 372–412]. Утім, на сьогодні елементи корпоративного представництва на загальнодержавному рівні серед європейських країн зберігаються лише в Ірландії [5, с. 156].

Багато конституціоналістів вважають недоцільним існування верхніх палат в унітарних державах. «Протягом уже більше трьох десятиків років, – зазначає російський дослідник М.Ю.Попов, – в Італії широко обговорюється питання про можливість інституційну реформу. Пропонуються, зокрема, зміни в самій структурі парламенту. Одним із популярних проєктів є пропозиції про перетворення Сенату в палату областей із законодавчою компетенцією з питань, що стосуються тільки областей, і з функцією парламентського контролю виключно з обласних питань. Деякі супротивники цього проєкту пропонують, своєю чергою, зовсім відмовитися від Сенату, як від зайвого органу, що не виражає жодних специфічних інтересів, а лише затягує законодавчу процедуру і поглинає значні державні кошти» [6, с. 156]. 4 грудня 2016 року на референдум винесено питання про схвалення законопроекту щодо зміни Конституції Італії, в результаті якого кардинально змінюється політична система країни: змінюється порядок формування Сенату, скорочується його чисельність, зменшуються функції і повноваження, скорочується фінансування. Крім негативних відповідей італійців під час соціологічних опитувань щодо ініціатив уряду Маттео Ренці змінити Конституцію Італії, це викликало ще й масові акції протесту в Італії [7; 8].

Чи не головною перевагою тих чи тих форм забезпечення окремого представництва певних соціальних (насамперед, регіональних) інтересів у національному парламенті небезпідставно вважається здатність стабілізувати складні, негомогенні спільноти, розділені на два або декілька виразних територіальних чи ідейно-ціннісних сегментів. Дійсно, один із теоретиків демократичного транзиту багатосегментних суспільств А. Лейпхарт зауважує переваги бікамералізму, який робить більш надійним репрезентування та узгодження поляризованих інтересів під час прийняття політичних рішень. Пов'язуючи однопалатність із

неприйнятним для таких суспільств урядуванням відносно більшості, дослідник протиставляє йому ідею представництва й співпраці всіх активних соціальних груп у верхній палаті [9].

Загалом, досвід сучасних розвинених демократій доводить, що двопалатний парламент дійсно часто буває демократичнішим за однопалатний. Зовні двопалатний парламент є менш вразливим для «захоплення» певною політичною силою або коаліцією політичних сил із метою монополізації влади. Наявність позапартійної верхньої палати здатна запобігати виникненню диктату парламентської більшості нижньої палати. Двопалатність унеможлиблює підготовку завідомо неякісних та лобістських законопроектів, сприяє пом'якшенню вузькопартійного та міжгрупового протистояння тощо. Як правило, бікамералізм забезпечує не тільки партійно-політичне представництво, але й представництво територіальних громад. Двопалатний парламент здатний також перешкоджати експансії популізму депутатської більшості нижньої палати та вузько партійному узурпуванню урядових функцій. Можливість попередження популістських, а інколи й відверто авантюристичних рішень нижніх палат є далеко не останнім аргументом на користь бікамералізму.

З-поміж недоліків сучасного бікамералізму, виявлених європейською практикою, слід назвати: 1) ускладнення діяльності органу законодавчої влади, що унеможлиблює швидке реагування на зміни в державотворчому процесі; можливим суб'єктом прийняття актів стає орган виконавчої влади, який спроможний оперативно вирішити проблемну ситуацію; 2) розмежування всередині парламенту між його верхньою та нижньою палатами (найчастіше – внаслідок їхнього різного політичного складу), а також виникнення політичних вісей: палата парламенту – уряд, палата парламенту – глава держави; отже, можливе штучне протистояння між палатами, що є підґрунтям політичних суперечок як усередині парламенту, так і між гілками влади. Крім того, двопалатні парламенти змушені вирішувати процедурні питання, відсутні за унікамералізму: 1) з'ясування принципів розподілу повноважень між двома палатами з огляду на виконання спільних функцій; 2) визначення термінів повноважень верхньої палати, порядку її формування; 3) регламентація статусу апарату палат тощо.

Оскільки на сьогодні однією з найбільших проблем України є здатність вітчизняної політичної системи до інтеграції соціально-політичних та національно-культурних розмежувань у рамках єдиної держави, то нагальним завданням мало б стати інституційне оформлення механізмів такої інтеграції. Ігнорування цього питання веде до перманентних конфліктів всередині політичної системи, а в перспективі загрожує колапсом самої держави. Наявна ж у нас композиція парламентаризму об'єктивно більше пристосована до гомогенних суспільств із єдиною культурною ідентичністю, і, таким чином, за нинішнього рівня соціально-політичної розмежованості парламент не виконує свою основну функцію – представництво інтересів.

Усе це сприяє надмірній міфологізації ще неіснуючого українського бікамералізму з усіма його можливими в наших умовах плюсами й мінусами. Експертні оцінки перспектив двопалатності часто-густо відрізняються невинуватою категоричністю та емоційністю, коливаючись від безапеляційної апології до цілковитого неприйняття. На думку одних, зміна «інституційного дизайну» законодавчої влади може допомогти вийти з глухого кута, зрівноважити нестабільність нижньої палати, а також належним чином урахувати різноманітність регіональних інтересів і права великих та малих соціальних одиниць. Інші кажуть про політичні небезпеки, нібито закладені в самій бікамеральній моделі, котрі, до того ж, чомусь мають виявитися особливо згубними саме для нашої держави. Серед таких негативів багато дослідників на перше місце ставлять потенційну можливість регіоналізації чи то навіть федералізації конституційно унітарної України в разі запровадження двопалатності в її класичному вигляді (з окремою палатою для представництва регіональних громад) [10, с. 40].

Дискусії навколо загрози відцентрових тенденцій і фрагментації вітчизняного державно-політичного простору як ледь не неминучого наслідку бікамералізму являють собою хрестоматійний зразок згаданої вище міфологізації цього явища в українському політикумі. Такі побоювання не мають наукового підґрунтя і, що найголовніше, не знаходять свого підтвердження. Бікамералізм є історично давньою і однією з можливих форм організації представницької влади в унітарній державі. В Європі є чимало унітарних країн зі сталою традицією бікамералізму (Велика Британія, Ірландія, Іспанія, Італія, Нідерланди, Франція, Польща). Хоча між федералізмом і бікамералізмом існує зв'язок, водночас він не має зворотного характеру. Історії невідомі прецеденти розпаду країни або переходу до федеративного устрою внаслідок діяльності двопалатних парламентів загалом і верхніх палат зокрема. Зайвим свідченням умовності «федералізаційних» ризиків бікамералізму є те, що на зорі української незалежності можливість побудови двопалатної моделі (та ще й у своєму типово федеративному форматі з кількісно рівним, а отже, непропорційним представництвом територій) припускалася не лише офіційними конституційними проектами, але й проектами тих політичних сил, які тоді найпоспідовніше обстоювали жорстко унітарний державний устрій – Конгресу Українських націоналістів та Української Республіканської партії [11].

Проте не менш небезпечно було б абсолютизувати переваги бікамералізму, а надто – в конкретних історичних умовах сучасної посткомуністичної України. Адже в нас усі зазначені сильні сторони двопалатної моделі може бути знівельовано самим

лише характером виборчого процесу й електоральної культури. Оскільки в європейській та світовій практиці найбільш повноважними та дієздатними є ті верхні палати, члени яких обираються прямим голосуванням, не дивно, що більшість вітчизняних бікамеральних проектів передбачають саме такий спосіб формування корпусу сенаторів. Однак в Україні вже давно зашкалює рівень корумпованості виборів навіть у звичайних одномандатних округах. Тут практично неможливо перемогти без мільйонних фінансових вкидань та/або підтримки з боку державної влади (сумнозвісний «адмінресурс»). А тепер уявімо, що відбуватиметься в «мегаокругах» (2–3 на область) або під час прямого обрання верхньої палати територіями. За збереження наявних тенденцій сформований у такий спосіб «сенат» ризикує перетворитися на клуб мільярдерів, які репрезентуватимуть, насамперед, інтереси своїх олігархічних угруповань, до того ж, нерозривно пов'язаних через систему непрозорих корупційних каналів із численними патронами й клієнтами в структурах виконавчої влади. Причому інші можливі способи формування верхньої палати (непрямі вибори, кооптація, призначення) в нашій ситуації за певних обставин тільки збільшуватимуть ступінь залежності верхньої палати від волі владно-бізнесових кіл та державної бюрократії.

Висновки. Отже, головним і найбільш імовірним негативним наслідком бікамералізму для України може бути, певна річ, зовсім не гіпотетична «федералізація», а цілком реальна перспектива порушення балансу влади та подальшого зниження загального рівня її легітимності внаслідок створення «кишенькової» для власників великих капіталів і «мажоритарного» адмінресурсу верхньої палати. Неважко собі уявити, яким буде авторитет законодавчого органу, де за допомогою такого «внутрішнього цензора» блокуватимуться на догоду олігархічним інтересам найменші прояви «популізму» та «авантюризму», що вони в наших умовах і без того є лише слабким відлунням істинних суспільних запитів. На принциповій можливості такого негативного впливу верхніх палат на загальну легітимність представницької влади акцентує увагу, зокрема, ірландський дослідник бікамералізму Дж. Коуклі [5, с. 162].

Українська політика потребує зміни ціннісних засад, а не інституційних атрибутів, етики, а не етикету. Вітчизняна правляча еліта має пройти складний шлях подолання клановості, цинізму й корупційного свавілля. Висхідною точкою і запорукою ефективності подальшого реформування владних інститутів має бути відхід від попереднього формату політичних відносин. Інакше будь-які інституційні інновації слугуватимуть лише зовнішнім оздобленням старих вад нашої влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Повідомлення Центральної виборчої комісії про підсумки всеукраїнського референдуму 16 квітня 2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.cvk.gov.ua/ows-doc/doc-ref/rez.htm>.
2. Гор А. Проект Конституції: две палаты и новая столица / А. Гор // Сегодня. – № 37(5162). – 2016. – 25 февраля. – С. 4.
3. Оніщук М. Доктрина конституційної перебудови: завдання та напрямки реформи / М. Оніщук [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ilp.kiev.ua/node/318>.

4. Липинський В. Листи до братів-хліборобів про ідею і організацію українського монархізму / В. Липинський // У кн.: Липинський В. Повне зібрання творів, архів, студії. – Т. 6 (Політологічна секція). Кн. 1. – К. – Філадельфія : Ін-т східноєвропейських досліджень НАН України, 1995. – 471 с.
5. Коукли Дж. Двухпалатность и разделение властей в современных государствах / Дж. Коукли // Политические исследования. – 1997. – № 3. – С. 148–168.
6. Попов Н.Ю. Парламент Италии / Н.Ю. Попов // Парламенты мира: Сборник. – М., 1991. – С. 201.
7. Конституційний референдум в Італії: на вулиці вийшли 50 тисяч незгодних [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2016/11/28/7128140/>.
8. Final Polls Show Renzi's Referendum Heading for Defeat in Italy [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bloomberg.com/news/articles/2016-11-18/final-polls-show-renzi-s-referendum-heading-for-defeat-in-italy>.
9. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: Сравнительное исследование [Пер. с англ.] / А. Лейпхарт. – М. : Аспект Пресс, 1997. – 287 с.
10. Шляхтун П.П. Бікамералізм в Україні: за і проти / П.П. Шляхтун // Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія. – № 32. – К. : Ред.-видавн. центр «Київський університет», 2000. – С. 38–42.
11. Якою могла бути українська Конституція. Проекти громадянського суспільства / ШПА при НаУКМА, УНЦПД, КВУ [За заг. ред. Н.В. Линник]. – К. : Лікей, 2008. – 64 с.

УДК 342.721.73

КАТЕГОРІЯ «КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС»: ПОНЯТТЯ ТА ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

CATEGORY CONSTITUTIONAL AND LEGAL STATUS: CONCEPT AND GENERAL CHARACTERISTICS

Кравцова З.С.,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри конституційного права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

У статті проаналізовано основні підходи в науковій літературі й погляди вітчизняних та зарубіжних правників-державознавців на поняття «конституційно-правовий статус», що надало можливість систематизувати наявні сучасні погляди та підходи, виробити власне бачення щодо досліджуваної матерії, розширити знання про це поняття та його змістове наповнення, вдосконалити теорію і практику українського конституціоналізму, зокрема правові позиції, що склалися.

Ключові слова: конституційно-правовий статус, статус, правове положення.

В статье анализируются основные подходы в научной литературе и взгляды отечественных и зарубежных юристов-государствоведов на понятие «конституционно-правовой статус», что позволило систематизировать существующие современные взгляды и подходы, выработать свое видение на предмет исследуемой материи, расширить знания об этом понятии и его содержательное наполнение, усовершенствовать теорию и практику украинского конституционализма, в частности правовые позиции, которые сложились.

Ключевые слова: конституционно-правовой статус, статус, правовое положение.

This article analyzes the main approaches in the literature and the views of domestic and foreign lawyers, on the concept of constitutional and legal status, which made it possible to systematize the existing current views and approaches to develop their own vision on the subject of the study of matter, to expand knowledge of this concept and its substantive content, improve the theory and practice of Ukrainian constitutionalism, including legal opinions that exist.

Key words: constitutional and legal status, status, legal status.

Постановка проблеми. Особливістю конституційного права як галузі є те, що поряд з інститутами для нього характерний верхній рівень нормативного структурування. Норми конституційного права об'єднуються в конституційно-правові статуси різних суб'єктів цієї галузі. У науці ж конституційного права конституційно-правовий статус виступає як основа систематизації конституційно-правового знання.

Теоретична проблема категорії конституційно-правового статусу потребує визначення цього поняття, з'ясування сутності та змісту, а також його

структурних елементів. У зв'язку з чим під час аналізу цього поняття вважаємо за необхідне звернутися до теоретичних праць учених, які досліджували такі загальні категорії, як «статус», «правовий статус», «конституційний статус», «конституційно-правовий статус».

Стан дослідження. У контексті досліджуваної проблеми окремі її аспекти аналізувалися в працях таких вчених, як Н.А. Богданова, І.І. Дахова, С.О. Чикурлій, О.В. Совгіря, Н.Г. Шукліна, О.Ю. Тодика та ін.